

ज्वारी लागवड तंत्रज्ञान

डॉ. हनुमान गरुड
विषय विशेषज्ञ (कृषिविद्या)
कृषी विज्ञान केंद्र, खामगाव

डॉ. भैर्यासाहेब गायकवाड
विषय विशेषज्ञ (कितकशास्त्रज्ञ)
कृषी विज्ञान केंद्र, तुळजापूर

रूबी ज्वारीचे उत्पादन वाढविण्याचे उपाय:

योग्य जमिनीची निवड ओलीताखालील क्षेत्र वाढविणेसुधारित जातीचा वापरबिजप्रक्रियाचा अवलंब व खताचा योग्य वापरदोन ओळीतील अंतर ४५ सेमी ठेवणे व प्रति हेक्टरी बियाण्याचे योग्य प्रमाणवेळेवर आंतर मशागत करणे व पीक संरक्षणाचे उपाय करणेपक्षांपासून पिकांचे संरक्षण करणे / चमकणाऱ्या पट्टीचा वापर करणे.

ज्वारीचे आरोग्यदायी फायदे:

- ज्वारीमध्ये मुबलक प्रमाणात तंतुमय पदार्थ असतात. त्यामुळे पोट साफ होण्यास मदत होते. ज्यांना एसिडिटीचा त्रास आहे त्यांनी आहारात ज्वारीचा समावेश करावा. ज्वारीच्या सेवनामुळे मुळव्याधीचा त्रास होत नाही.
- किडनीस्टोनचा त्रास असलेल्या व्यक्तीने आहारात ज्वारीचा समावेश केल्यास, पोषक तत्वांमुळे हा त्रास कमी होण्यास मदत होते. ज्वारीची भाकरीच नव्हे तर ज्वारीच्या इतर पदार्थांचाही आहारात समावेश करावा.
- ज्वारीमध्ये लोह तत्वसुद्धा मुबलक प्रमाणात असत. त्यामुळे एनिमियाचा त्रास असलेल्या व्यक्तीने आहारात ज्वारीच्या भाकरीचा समावेश केल्यास त्यांना फायदा होतो.
- ज्वारीमध्ये असणाऱ्या निःसिनमुळे रक्तातील कॉलेस्ट्रॉलची पातळी कमी होते. तसेच ज्वारीमधील फायटोकेमिकल्समुळे हृदयरोग टाळता येतात.
- ज्वारीमधल्या पोर्टेशिअम, मॅग्नेशियम आणि मिनरल्समुळे ब्लडप्रेसर नियंत्रणात राहते. लाल पेशींची वाढ होण्यास मदत होते.

जमिनीची निवड:

मध्यम ते भारी पाण्याचा निचरा होणारी जमीन निवडावी, हलकी जमीन शक्यतो टाळावी कारण अशा जमिनीत पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता राहत नाही मग पिकाच्या संवेदनशील काळात पाणी कमी पडतो.

जमिनीची मशागत आणि ओलावा साठवण:

पेरणी पूर्व जमिनीच्या उतारास आडवी मशागत करावी. पेरणी पूर्वी १५ दिवस आधी जमिनीत लहान सरी वरंबे / समपातळी वाफे तयार करावी. जेणे करून सप्टेबरच्या दुसऱ्या व तिसऱ्या आठवड्यातील पाणी जमिनीत मुरविण्यास मदत होईल.

पेरणीचा कालावधी:

ऑक्टोबर महिन्याचा पहिला पंधरवाडा (१ ते १५ ऑक्टोबर)

लवकर पेरणी केल्यास खोडमाशीचा उपद्रव वाढतो व उशिरा पेरणी केली तर बियाणाची उगवण कमी होते.

बियाणे:

हेक्टरी १० किलो प्रमाणित बियाणे

बीजप्रक्रिया:

काणी रोग प्रतिबंधासाठी ३०० मेश गंधक ४ ग्रॅम / कि. ग्रॅ.

इमीडाक्लोप्रिड ४८ टक्के एफ एस ची १४ मि. ली. प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात बीज प्रक्रिया करावी.

पेरणीचे अंतर:

दोन ओळीतील अंतर ४५ सेमी दोन ताटातील अंतर १५ सेमी ठेवावे.

तण नाशकांचा वापर:

अॅट्राझीन ५० टक्के प्रवाही १ किलो प्रति हेक्टर १ हजार लिटर पाण्यात मिसळून जमिनीवर पेरणी नंतर परंतु पिक उगवण्यापूर्वी फवारावे.

यसायनीक खताचा वापर:

कोरडवाहुसाठी ४०:२०:०० नत्र, स्फुरद, पालाश किलो / हेक्टर हि मात्रा पेरणीच्या वेळी दयावी.

ओलीताची सोय असल्यास ८०: ४०: ४० नत्र, स्फुरद, पालाश किलो / हे. नत्राची अर्धी मात्रा पालाश व स्फुरद पूर्ण मात्रा पेरणीच्या वेळी द्यावी व उर्वरित नत्राची अर्धी मात्रा पेरणीनंतर ३० दिवसांनी द्यावे.

आंतरमशागत:

- रुंद पेरणी: कोळपणी सुलभ होते, आंतर मशागतीद्वारे काळ्या जमिनीला पडणाऱ्या भेगा मातीने बुजतात त्यामुळे बाष्पीभवन कमी होत.
- सेंद्रीय पदार्थांचे आच्छादन: मुग/उडीद/सोयाबीनचे आच्छादन केल्यास उत्पादनात वाढ होते.
- पहिली कोळपणी: पेरणी नंतर १५ ते २० दिवसांनी, दुसरी कोळपणी: पेरणी नंतर २५ ते ३० दिवसांनी, तिसरी कोळपणी: पेरणी नंतर ४० ते ५० दिवसांनी

रब्बी ज्वारी पाणी व्यवस्थापन:

पिकाच्या संवेदनशील अवस्थेत ज्वारीला संरक्षित पाणी द्यावे. रब्बी ज्वारीचे पिकास खालील अवस्थेत पाणी देणे आवश्यक.

- जोमदार वाढीचा काळ: (पेरणीनंतर २५ ते ३० दिवस)
- पोटरीत येण्याचा काळ: (पेरणीनंतर ५० ते ५५ दिवस)
- फुलो-यात येण्याचा काळ: (पेरणीनंतर ७० ते ७५ दिवस)
- कणसात दाणे भरण्याचा काळ: (पेरणीनंतर ९० ते ९५ दिवस)

कापणी व मळणी:

दाणे चांगले पक्व झाले म्हणजे ज्वारीची ताटे कापून किंवा उपटून काढून घ्यावेत. कापून वा उपटून काढलेली ताटे शेतातच ३-४ दिवस वाळत ठेवतात. नंतर पेंढ्या बांधून त्या खळ्यावर रचून ठेवतात व कणसे खुडून घ्यावी खुडलेली कणसे मळणीयंत्रातून टाकून किंवा बडवून किंवा मळी करून दाणे कांसा पासून वेगळे करावे आणि ऊफणणी करून किंवा ब्रेडरच्या माध्यमातून स्वच्छ करून व्यवस्थित साठवण करावी.

रब्बी ज्वारीचे सुधारीत वाण: महाराष्ट्रासाठी रब्बी ज्वारी लागवडीकरीता पुढील वाणांची शिफारस केलेली आहे.

अ. क्र.	सुधारीत वाण	प्रसारीत वर्ष	कालावधी (दिवस)	दाण्याचे उत्पादन (क्वी / हे.)	कडब्याचे उत्पादन (क्वी / हे.)	ठळक वैशिष्ट्ये
१	परभणी सुपर मोती (एसपीव्ही-२४०७)	२०१९	११८-१२०	३२	११०-११५	हा वाण खोडमाशी, खोडकिड व खडखडया रोगास मध्यम सहनशील आढळून आला आहे.
२	परभणी शक्ति	२०१९	११८-१२०	२१-२५	४५-६५	खोडमाशी खोडकिडा या किडीस व खडखडया रोगास मध्यम प्रतिकारक्षम आढळून आला आहे.
३	परभणी मोती (एसपीव्ही-१४११)	२००२	१२०-१२५	१८-२०	६५-७५	टपोरे मोत्यासारखा दाणा व कडब्याची प्रत उत्तम, कोरडवाहूसाठी शिफारस.
४	परभणी ज्योती (एसपीव्ही-१५९५ / सीएसव्ही-१८)	२००६	१२५-१३०	३८-४०	८८-९०	उंच वाढणारा पण जमिनीवर न लोळणारा दाण्याची आणि कडब्याची प्रत उत्तम, मावा किडीस प्रतिकारक्षम, ओलीताखाली घेण्याची शिफारस.
५	पीकेव्ही क्रांती	२००६	११५-१२०	१७-१९	६५-७०	कोरडवाहू आणि ओलितासाठी वाण टपोरा चमकदार दाणा, भाकरीची व कडब्याची प्रत उत्तम
६	फुले यशोदा	२०००	१२०-१२५	२०-२५	७८	कोरडवाहू क्षेत्रातील पाण्याच्या ताणास व अवर्षणास सहनशील
७	सीएसव्ही २२ आर	२००७	१२०	२३	७१	खडखडया व खोड माशीस प्रतिकारक्षम
८	सीएसव्ही २९ आर (एसपीव्ही-२०३३)	२०१२	११८	२५	६७	खडखडया व खोड माशीस प्रतिकारक्षम
९	मालदांडी (एम ३५-१)	१९३२	११५-१२०	२०-२५	७०-७५	दाण्याचा रंग पाढरा शुभ्र, गोल टपोरा दाणा, भाकरीसाठी चवदार, कडब्याची प्रत मध्यम
१०	फुले रेवती (एसपीव्ही-२०४८)	२०१०	११५-१२०	४०-५०	९०-१००	ओलितासाठी वाण, टपोरा दाणा, भाकरीची प्रत उत्तम, कडब्याची प्रत उत्तम
११	फुले सुविना	२०१२	१२०-१२५	४०-५०	९०-१००	मध्यम जमिनीसाठी शिफारस खोडमाशी, खोडकिडा व खडखडया रोगास प्रतिकारक्षम भाकरीची प्रत उत्तम व कडब्याची प्रत उत्तम

(संपर्क: +९१ ७५८८६७७५८३

९४२०४५९८०८)

